

In hoeverre moet een mentor van een ISK-klas beschikken over andere competenties dan een mentor in het regulier onderwijs, met name wat betreft bevordering van het groepsproces en de individuele ondersteuning van NT2-leerlingen? In hoeverre is het gebruik van de huidige instrumenten en materialen daarbij effectief?

Beantwoord door Etienne van Nuland en Jo Scheeren (antwoordspecialisten) en Ruud van der Aa en José Mulder (kennismakelaars Kennisrotonde).

31 juli 2018 – update oktober 2024

KR. 378

Kort antwoord

Hoewel er de laatste jaren is geïnvesteerd in onderwijs aan nieuwkomers, is het aanbod van methoden, toetsen, intake-instrumenten en leerlijnen beperkt en verouderd. In hoeverre beschikbare instrumenten en materialen effectief zijn in de ondersteuning van NT2-leerlingen is op basis van beschikbare onderzoeksliteratuur niet te zeggen.

Ook zijn er specifiek voor mentoren en hun invloed op de groepsprocessen in ISK geen onderzoeksgegevens voorhanden. Wel biedt onderzoek naar de benodigde handvatten voor docenten enig houvast over wat nodig is om vluchtelingenkinderen goed onderwijs te geven.

Antwoord

Inleiding

Internationale Schakelklassen (ISK) zijn er voor anderstalige nieuwkomers in de leeftijd van 12 tot 18 jaar die korter dan één jaar in Nederland zijn en niet of nauwelijks

Nederlands spreken (Born, 2016). De klassen zijn met name gericht op het leren van de Nederlandse taal, zodat leerlingen na maximaal twee jaar kunnen uitstromen naar het reguliere onderwijs. Er zijn ongeveer 100 scholen met een ISK-afdeling (Onderwijsraad, 2017).

Per 1 oktober 2015 waren er ongeveer 11.350 leerlingen in deze leeftijdsgroep die eerste opvangonderwijs volgden (Le Pichon, van Erning, & Baauw, 2016). Het gaat om kinderen van migranten die zich om verschillende redenen en uit verschillende landen in Nederland hebben gevestigd. Vluchtelingenkinderen zijn een steeds groter deel gaan uitmaken van de leerlingpopulatie, maar het gaat ook om kinderen van arbeidsmigranten uit bijvoorbeeld Midden- en Oost-Europa of kinderen die door gezinshereniging,

gemengde huwelijken of door adoptie nieuw zijn in Nederland (Tuk & de Neef, 2015; van Vijfeijken & van Schilt-Mol, 2012).

Diversiteit binnen ISK is groot

De diversiteit van deze groep leerlingen is groot en er kunnen bij de doelgroep tal van complicerende factoren een rol spelen, zoals traumatische ervaringen, sociaal-emotionele problemen, culturele, sociale en religieuze verschillen, onderlinge taalverschillen, verschillen in (kennis)niveau, leeftijd en onderwijsachtergrond en verschillen in woon- en thuissituatie. Leerlingen in ISK's zijn daarnaast nog beperkt aan te spreken in het Nederlands. De onderlinge variëteit van leerlingen is groot, net als het verschil met reguliere leerlingen in het voortgezet onderwijs. De onderwijsbehoefte en benodigde begeleiding om adequaat in te spelen op deze verschillen wijkt daardoor af van het reguliere onderwijs. Daarmee vereist het lesgeven aan en begeleiden van deze doelgroep andere competenties (Tuk & de Neef, 2015; Le Pichon, van Erning, & Baauw, 2016).

Geen onderzoek beschikbaar naar competenties mentoren, wel die van leraren

Er is geen onderzoek bekend naar de competenties waarover specifiek mentoren zouden moeten beschikken in ISK.

Wel is er onderzoek gedaan naar de benodigde competenties van docenten in het onderwijs aan nieuwkomers. Deels gaat dit onderzoek in op de competenties die de docent nodig heeft voor een goede begeleiding. Soms wordt de rol van docent en mentor in de gebruikte publicaties ook samengenomen. Zo wordt in de mentormethode voor ISK-leerlingen (Tuk & de Neef, 2015) bijvoorbeeld over docenten gesproken, doelend op de docent in de rol van mentor.

In de onderstaande tabel staan de competenties die de Onderwijsraad (2017, p. 34; 2016, pp. 19-20) nodig acht voor leraren en pedagogisch medewerkers, zodat ze voldoende zijn toegerust om vluchtelingenkinderen onderwijs te bieden dat aansluit op hun behoeften.

Tabel 1 - Benodigde competenties NT2-docenten

Vorm van deskundigheid	Borging in het onderwijs
Specialistische kennis van tweedetaalverwerving (specialistische NT2)	Docenten en pedagogisch medewerkers die werkzaam zijn in het eerste-opvangonderwijs moeten allen zelf specialistische kennis hebben van tweedetaalverwerving. In het reguliere onderwijs en in reguliere voorschoolse voorzieningen moet dergelijke specialistische kennis in ieder geval in elk team aanwezig zijn.

Internationale competentie	<p>Internationale competentie bestaat uit vijf aspecten: Een internationale oriëntatie, de bereidheid om je in mensen of fenomenen uit andere landen en culturen te verdiepen, ermee om te gaan, je eigen positie te bepalen en betekenis aan culturele praktijken toe te kennen.</p> <p>Internationale kennis draait om kennis van andere landen en culturen. Internationale communicatie betreft het kunnen luisteren, lezen, spreken en schrijven in een of meer vreemde talen. Internationale communicatie omvat ook op communicatiestijlen reflecteren en de eigen communicatiestijl aanpassen aan achtergrond van gesprekspartners. Tot internationale reflectie behoort het vermogen om verschillende culturele perspectieven te begrijpen. Ook gaat het nadenken over de eigen identiteit in relatie tot de identiteit van anderen, met oog voor dieper liggende verwachtingen, gewoontes, omgangsvormen en overtuigingen.</p> <p>Internationale samenwerking gaat om samenwerking met mensen uit andere landen en andere culturen. Het omvat ook het bouwen aan een vertrouwensrelatie met mensen van verschillende achtergronden en het oplossen van conflicten die eventueel uit verschillen voortkomen.</p>
Het signaleren van mogelijke trauma's	<p>Alle docenten evenals alle pedagogisch medewerkers in voorschoolse voorzieningen moeten in staat zijn om mogelijke trauma's te signaleren. Voor het diagnosticeren van c.q. omgaan met trauma's in de onderwijscontext moeten specialisten worden ingeschakeld.</p>

Interculturele communicatie en het op de hoogte zijn van mogelijke gevolgen van traumatische ervaringen zijn eveneens genoemd in het beroepscompetentieprofiel voor NT2 docenten (Janssen-van Dieten, 2017).

Vaak stromen ISK-leerlingen door naar een te laag niveau vanwege hun achterstand in de Nederlandse taal. Uit de literatuur komt in dit verband het belang van onderlinge contacten tussen de ISK en het vervolgonderwijs naar voren als relevante factor voor de kwaliteit van de aansluiting en doorstroming (Born, 2016). Aan deze contacten ontbreekt het dikwijls, met als gevolg dat succesvolle leeractiviteiten niet worden gecontinueerd in de overgang naar het vervolgonderwijs. In het komen tot een schooladvies, contacten met vervolgonderwijs en een warme overdracht is een rol weggelegd voor de mentor, wat communicatieve competenties vergt (van Hasselt & de Kruijf, 2009; Ingleby & Merry, 2013).

Naast communicatie met externe partijen is ook communicatie met ouders van belang (Scheeren & Arslan, 2017; van Vijfeijken & van Schilt-Mol, 2012; ISK Groningen, 2017; Janssen-van Dieten, 2017). Internationale communicatie is niet alleen van belang in het contact met de leerling maar ook met zijn/haar ouders. Doel ervan is het verschil tussen de ISK en de thuissituatie te verkleinen (Tuk & de Neef, 2015). Hiervoor kan ook aansluiting gevonden worden bij de literatuur over intercultureel lesgeven (zie Deardorff, 2012; Gay, 2003 en Banks, 2008).

Instrumenten en materialen beperkt en/of verouderd

De Onderwijsraad (2017) concludeert, dat de kwaliteit van het onderwijs voor vluchtelingen en andere nieuwkomers de laatste jaren sterk is toegenomen. Er is geïnvesteerd in docentprofessionalisering en speciale leerlijnen voor nieuwkomers. Desondanks oordeelt de raad, op basis van raadpleging van deskundigen uit het veld en literatuur, dat de kwaliteit te wensen overlaat. De raad wijt dit voor een deel aan een beperkt en verouderd aanbod van methoden, toetsen, intake-instrumenten en leerlijnen. De raad adviseert om meer te investeren in lesmethoden en toetsmaterialen en ziet daar mogelijk een rol voor de overheid. De markt voor de ontwikkeling hiervan is ogenschijnlijk te klein voor commerciële uitgeverijen.

Onderzoek onder ISK-docenten laat eveneens zien dat er behoefte is aan meer geschikte leermiddelen en methoden. Lesmateriaal is veelal ongeschikt voor de leeftijd van de doelgroep. Veel van de betrokken docenten geven aan dat er maar één lesmethode beschikbaar is; zij hebben behoefte aan variatie en keuzemogelijkheden. Sommige docenten maken zelf lesmateriaal, dat echter (vrijwel) niet wordt gedeeld met andere docenten (Scheeren, Arslan, & van Nes, 2016). De Onderwijsraad (2017, p. 41) bepleit daarom de inrichting van regionale netwerken met een rol in het ontwikkelen en verzamelen van de benodigde kennis en inzichten.

Geraadpleegde bronnen

Banks, J. A. (2008). An introduction to multicultural education.

Born, A. (2016). Leren Aansluiten na de Internationale Schakelklas (ISK). Een verkenning van de aansluiting van curriculum en leerlijnen Nederlands en rekenen tussende ISK en MBO/Entree opleiding. Open Universiteit Nederland.

Deardorff, D. K. (2012). Framework: Intercultural competence model. In Building cultural competence (pp. 45-52). Routledge.

Gay, A. (2003). Becoming Multicultural Educators: Personal Journey Toward Professional Agency, Wiley.

Hasselt, M. van & de Kruyf, D. (2009). Doorstroom ISK - VO. Inspirerende voorbeeldenuit de praktijk. Rotterdam: CED-Groep.

Ingleby, D. & Merry, M. S. (2013). [Educational challenges raised by refugee and asylum-seeking children and other newcomers](#). The Dutch Response. In E. L. Brown, & A. Krasteva, Migrants and Refugees: Equitable Education for Displaced Populations (pp. 29-50). Charlotte, NC: Information Age Publishing, Inc.

ISK Groningen. (2017). [Schoolgids](#).

Janssen-van Dieten, A. (2017). Competentieprofiel & Certificering van Docenten NT2. Beroepsvereniging van Docenten NT2.

Le Pichon, E., van Erning, R. & Baauw, S. (2016). [EDINA country report Nederland](#). Utrecht: Universiteit Utrecht.

Onderwijsraad. (2016). [Internationaliseren met ambitie](#). Den Haag: Onderwijsraad.

Onderwijsraad. (2017). [Vluchtelingen en onderwijs. Naar een efficiëntere organisatie, betere toegankelijkheid en hogere kwaliteit](#). Den Haag: Onderwijsraad.

Scheeren, J. & Arslan, Z. (2017). NT2 docenten aan het woord. Den Haag: CAOP. (Interndocument)

Scheeren, J., Arslan, Z. & van Nes, I. (2016). Verkennend onderzoek naar benodigde aantallen en toerusting NT2 docenten. Den Haag: CAOP. (In opdracht van min. OCW. Intern document)

Tuk, B. & de Neef, M. (2015). [Welkom op School. Mentormethode en lessen relaties en seksualiteit voor nieuwkomers](#). Utrecht: Pharos.

Vijfeijken, M. van & van Schilt-Mol, T. (2012). [Nieuwkomers in het basisonderwijs. Onderzoek naar benodigde competenties van leerkrachten, intern begeleiders en schoolleiders die werken met nieuwkomers](#). Tilburg: Eindhoven School of Education / IVAbeidsonderzoek en advies.

Meer weten?

LOWAN ondersteunt scholen die het eerste opvangonderwijs aan nieuwkomers verzorgen in het primair en voortgezet onderwijs. De site van de organisatie bevat een [databank met lesmaterialen](#) en vakliteratuur, onder meer gericht op het mentoraat. Een van de beschikbare publicaties betreft de [mentormethode](#) 'Welkom op School', uitgegeven door Pharos. Ook is er een overzicht van [professionaliseringsactiviteiten](#).

Op de website van het Nederlands Jeugdinstituut staat [een overzicht](#) van meer organisaties die zich onder andere richten op onderwijs aan vluchtelingenkinderen.

De Respect Education Foundation biedt naast lesmateriaal ook [trainingen](#).

Onderwijs aan nieuwkomers is [een van de thema's](#) van de VO-raad. De raad ondersteunt het [Leernetwerk nieuwkomers](#) en organiseert [werkconferenties](#).

Het competentieprofiel voor NT2-docenten is te vinden op de website van de [beroepsvereniging](#) van docenten NT2.

Over deze vraag

Opgesteld door: naam (antwoordspecialist), naam (kennismakelaar Kennisrotonde) [evt. update door x (kennismakelaar).]

Vraagsteller: [anoniem, dus bv. leerkracht voortgezet onderwijs, directeur basisschool, onderwijscoördinator mbo-instelling, beleidsmedewerker OCW]

Geraadpleegde experts: Hariëtte Boerboom (LOWAN); Dr. Floris Burgers (educatie antropoloog, onderzoekt relatie tussen onderwijs en samenleving), Prof. Dr. Eddie Denessen (expert op het gebied van kansengelijkheid, leraarverwachtingen, differentiatie in het onderwijs, schoolkeuze)

Onderwijssector: VO

Trefwoorden: ISK, NT2, mentor, competenties, nieuwkomers

Referentie: Kennisrotonde (2018/2024). *In hoeverre moet een mentor van een ISK-klas beschikken over andere competenties dan een mentor in het regulier onderwijs?* (KR.378) Den Haag: Kennisrotonde.

Dit antwoord is gepubliceerd op [Kennisrotonde.nl](https://kennisrotonde.nl). De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.